

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרב יוסף חי סימן טוב שליט"א
מחבר סדרת הספרים "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים
וספרי "כרם יוסף" על הש"ס

מאת הרב יוסף חי סימן טוב שליט"א

"בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן וְכִרְוֹן תִּרְוֶנָּה בִּמְקָרְאֲקָדֶשׁ"
(ויקרא כ"ג)

איך חז"ל ביטלו תקיעות בר"ה שזזל בשבת והלא כלל ישראל תלויים בדין לחיים או למוות והכל תלויים בדין והדין תלוי בתשובה שישאל עושים ע"י השופר ומדוע לא זששו משום פקו"ל שדווחה כל התורה כולה?

ובס"ד יש ליתן לדבר רמז מן הכתוב, שנא' "לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, כי קרוב אליך הדבר, בפך ובלבך לעשותו", וידוע שהכתוב מדבר על מצות עשה של התשובה כמו שנאמר לפני כן ושבת עד ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך, וביאר הרמב"ן שמכאן למדין מצות התשובה, ועלזה אמר בפך ובלבך לעשותו, בפך היינו על ידי מצות תקיעת השופר שהיא בפה וכו' תוקע להמליך את הקב"ה, ובלבך היינו ע"י מצות התשובה שעיקרה תלוי בלב, שמתחרט על עוונותיו ומקבל על עצמו לעתיד.

ומעתה קשה שהדבר דומה לפיקוח נפש שמחללים עליו את השבת כדי שיחתמו כל ישראל בדין לטובה, ובספרים הקדושים האריכו בסגולת כח השופר לעורר את האדם לתשובה, ולבלבל השטן ולהביא זכרונו לטובה לפני המלך מלכו של עולם. וידוע שנחלקו הראשונים אם מחללים שבת על רפואה סגולית, דעת הרמב"ם (פס"מ יומא פג. מ"ג ח"ג פק"ל ז"י) שלא, אך הרמב"ן והרשב"א (ח"א סי' מ"ג סי' רמ"ה) סוברים שכן, וכמה מרביתנו האחרונים סמכו להקל למעשה ברפואה בדוקה ומונסה, ראה בחזון עובדיה שבת (עמ' רע"ז), והנה בתקיעת שופר שסגולתה נאמרה בתורה ודאי אף להרמב"ם יש מקום לומר שדינו כפקו"ל, ועכ"פ שלא יבטלו חכמים תקיעתו כדי שיצאו זכאיים בדין?

יישוב א' - ע"י חיוב המצוות מסתמין טענות השטן

נראה ליישב בס"ד עפ"מ ש"ב ר"ה (נח) אמר רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה? ומקשה הגמרא: למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו! אלא: למה מריעין? ומקשה הגמרא: למה מריעין? רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? ומתרצת הגמרא: כדי לערבב את השטן. ועל זה אמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה, משום דלא איערבב שטן. ופירש רש"י "כדי לערבב את השטן" שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתמין דבריו. ומצינו עוד כיו"ב דבשו"ע (סי' מקצ"ו) איתא, שלאחר תפילת מוסף של ר"ה מריעים תרועה גדולה בלא תקיעה, וביאר המשנה"ב כדי לערבב השטן שלא יקטרג עליהם אחרי התפילה שהולכים ואוכלים ושותים ושמהים לומר שאינם יראים מאימות הדין. ומבואר שע"י חיוב המצוות מסתמין דבריו של השטן. ומעתה הכל ניחא, דאדרבה ע"י שישאל לא תוקעים בשופר כשחל ר"ה בשבת מחשש שמא יהודי אחד יטלטל את השופר ד' אמות ברה"ר, אין לך חיוב מצוות גדול מזה, ועל ידי זה גופא מסתמין טענותיו של השטן, ונחתמים ישראל לטובה בדין.

צע"ג איך ביטלו חז"ל תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת מחשש שמא אחד מ ישראל יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויטלטל השופר ד' אמות ברה"ר (ר"ה נט: סוכה מז: מגילה ד:), ואיתא במסכת ראש השנה (נח) אמר רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה, מריעין לה בסופה משום דלא איערבב שטן. ואמנם התוספות כתבו בשם בה"ג וכן כתבו כל הראשונים, שאין הכוונה כאשר ר"ה חל בשבת, אלא כאשר נאנסו ולא תקעו. וצ"ב מה ההבדל בין אונס שבת, לאונס אחר?

וביותר צ"ע והלא כלל ישראל תלויים בדין לחיים או למוות והדין תלוי בתשובה שישאל עושים על ידי תקיעת השופר, ומפורסמים דברי הרמב"ם בהל' תשובה שאע"פ שתקיעת שופר גזירת הכתוב, רמז יש בדבר משום: "עוררו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם". וברמב"ן בדרשה לר"ה מבואר שאכן זהו טעם תקיעת שופר, שכתב: כדי שיעלה זכרונם לפני, ובמה בשופר, שע"י מתעוררים לתשובה. וכן מפורש בטור (סי' מקצ"ב), בשם פרקי דרבי אליעזר שטעם התקיעות כדי לעורר את הבריות לשוב בתשובה, ע"ש. וכ"כ רבינו בחיי בספרו כד הקמח (ר"ה ז), שמנהג המלך שיצווה להכריז שהעובר על מצותו חייב מיתה, על כן אנו תוקעין בשופר להכריז הרוצה לשוב ישוב, ואם לא ישוב דמו בראשו ואין לך התראה גדולה מזו. וכן כתב הרש"ש הקדוש בספרו נהר שלום בדרשתו המפורסמת לר"ה, שפשט טעם מצות השופר לעורר הלבבות הישנים בתרדמת חלאת היצה"ר, ע"ש עוד.

ושמעתי מהגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת "חברון" שביאר שאף לדברי הריטב"א (ר"ה נח), שכתב שטעם תקיעת שופר מדין המלכת הקב"ה בעולם, כמו שממליכים את המלכים בשופר. וכן מובא בספר מעשה רב (פ"ה ר"ו), שהגר"א היה שמח מאוד בשעת תקיעת שופר, כיון שטעם השופר להמלכת הקב"ה למלך עלינו, וכמ"ש רב סעדיה גאון בטעם תקיעת שופר. גם הם מודים שטעם תקיעת שופר להתעורר בתשובה, דאדרבה הכל עניין אחד, שכיון שהאדם חטא הוא כמורד במלכות שמים, והמלכת הקב"ה בשופר נעשית ע"י התשובה. והוסיף שהעניין מוכרח, שהרי הריטב"א עצמו (נ"ה דף נ), בבואו להוכיח שעיקר המצוה בשמיעת השופר, ולא בתקיעה עצמה, כתב: שמיעת השופר היא עיקר המצוה, וכוונת התורה שיתעורר האדם לחזור בתשובה.

יישוב ב' - אילו יתקע בשבת ולא ישוב יתחייב בנפשו

עוד נראה לפענ"ד ליישב דאדרבה ע"י שבטילו חז"ל את התקיעות בשופר נתנו כח בפמליא של מעלה ליתן סננוריא על ישראל, דהנה כאשר תוקעים בר"ה בשופר, אם חלילה לא חזורים כל ישראל בתשובה, יש תביעה וקטרוג, היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, ואז חלילה יכולים להיענש ביותר. ואדרבה בייחוד אם היו תוקעים בשבת קודש, אילו לא יתעורר בכל ליבו בתשובה בשומעו התקיעות, מתחייב ממש בנפשו. ומה שכתב הערוך לר' בספרו מנחת עני (פסח האשוי) וש"א"ס, שהדברים הקשים ביותר אירעו כאשר ר"ה חל בשבת, כגון חורבן בית ראשון ובית שני. ושומעתי שגם מלחמת עולם השני שאירע בו השואה, וכן הטבח בשמחת תורה תשפ"ד, אירעו בשנה שחל ר"ה בשבת, לתקפ"ן. ומעתה אדרבה ואדרבה חסד גדול עשו עמנו חז"ל שגזרו שלא לתקוע בר"ה שחל בשבת, כי אם היו תוקעים באותם שנים לפני המון העם לא היה ריווח והצללה כלל, וחלילה לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל, במה שהיו תוקעים בשופר ובכ"ז לא היו מתעוררים בתשובה.

יישוב ג' - הזכרתו בתפילה וכוונותיו מהני כאילו תקעו

עוד נראה ליישב דהנה במה שמזכירים בתפילה וכוונות ושופרות, עולה הדבר ממש כמו שתקעו בשופר, וכ"כ המשנ"ב (ס' תפ"ט סק"ד), שכיון שאומרים זכרון תרועה הוי כמו תקיעה ולכן אין לתקוע ערב ר"ה גם שחל בשבת. וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (מ"ד סי' קל"ט), שכיון שאומרים מלכויות וזכרונות ושופרות חשיב במקום תקיעה ודינו כר"ה רגיל שתוקעים בו. ומתוך זה נראה שיש להזהר לאומרים בכוונה יתירה. ויסוד הדברים איתא במנחות (ק'), שהעוסק בדבר אחד בתורה נחשב לו כאילו קיים אותו הדבר, שנא' (ויקרא ו') "זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם", כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם. וכן איתא בגמרא (מענייני: כו' מגילה נ"א). והרמ"א (א"ח סי' קל"ג) הביא דברי המהר"ר אבוביץ להלכה, ומקורו באורחות חיים בשם בעל הלכות, שיש להזהר לומר פסוק הקטורת מתוך הכתב ולא בעל פה, משום שהאמירה במקום הקטרה ויש לחשוש שזמא ידלג אחד מסממניה, ואמרינן אם חיסר אחת מסממניה חייב מיתה, וכתב שלכן נהגו שלא לאומרו בחול לפי שממחרים למלאכתו ויחיישין שזמא ידלג, והבית יוסף (ס' חולק עליו מטעם אחר. וכ"כ הטור (א"ח סי' כ'), שכאשר יסיים פרשת הקרבנות יבקש שיהא זה חשוב ומקובל כאילו הקריבים בזמנם. וכתב השלח"ק (מענייני נג' מ"א), שלכן מי שחטא חטא שחייבה עליו תורה להביא קרבן, יעשה תשובה ויזהר לעסוק בפרשת קרבן של אותו החטא שתהיה כפרתו שלימה, וכ"כ במשנ"ב (ס' שמן ז"ל) בשם הסה"ק. ויתכן שמטעם זה יש עניין לעסוק בהלכות שופר בר"ה שחל בשבת, וראה עוד בסמוך.

ויש להוסיף בזה מה שכתב הרש"י הקדוש בספרו נהר שלום (סדר המפילת לנ"ט דף ק"ז, וז"ל: אם חל יום ראשון של ר"ה בשבת, נכון לכיון בשעת תקיעת שופר סדר הכוונה כלא תקיעת שופר, וסדר התפילות בשבת הוא כמו בחול, עכ"ל. וא"כ יש לומר ששעם הכוונה במצות תקיעת שופר עולה לרצון כאילו תקעו והריעו, כי הנה ידוע מה שכתבו רבותינו הראשונים שהאדם במחשבתו פועל יותר ממה שפועל במעשה, ולכן מצות ייחוד השם הוא במחשבה, ות"ת הוא בדבור, ושאר מצוות במעשה, וכמה שהדבר תלוי יותר במחשבה הוא מעולם האצילות, וכ"כ רבינו בחי' בפירושו לאבות (פ' ב'). ומעתה ע"י המחשבה יכול לפעול ולתקן כמו בשעת התקיעות ממש, וכן השיבני ידידי הגאון רבי יצחק אשורי שליט"א מחז"ר בהמ"ד לדיינו ברכת אברהם, והראני מה שכתב רבינו יוסף חיים זצוקל"ה בספרו לשון חכמים (מ"א סי' כ'), שר"ה שחל בשבת קודש מוסף יאמרו הפסוקים אלוהים בתרועה, ומזמור למנצח לפני קרח מזמור כל העמים תקעו כף, וילמדו בזה פרשת אמור (דף נ"א: מענייני התקיעות, ואח"כ יחשוב ויצייר בדעתו בסדר תש"ת תש"ת תש"ת אחת לאחת עשרה פעמים, ואח"כ יתרה בתשובה, ויבקש שתהא חשובה ומקובלת ומרובה הקריאה והמחשבה כאילו תקע כל המאה קולות הראויות במצות היום.

יישוב ד' - כוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ועדה אליו שבראנו

נראה עוד ליישב דאדרבה בזה הורו לנו רבותינו ז"ל שכל מצוה וכל ברכה שאדם מקיים הרי הוא ממליך בזה את הבורא יתברך ויתעלה שמו, ועל אחת כמה וכמה במצות שמירת השבת, וכדברי הערוך לר' בספרו מנחת עני, שהשבת ככוחה לעלות ולסגור כמו שיש בכח תקיעת השופר לרצות. וכדברי רבינו הרמב"ן (שמות י"ג ט"ז וע"פ דברים כ'), שבעבור שהקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעני כל רשע או כופר, לכן צוונו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון, והחמיר מאוד בזה, כמו שחייב כרת באכילת חמץ ובעזיבת הפסח, והצריך שנתכונן כל מה שנראה אליו באותות ובמופתים על ידינו ובין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ונזכיר זאת בפנינו בבוקר ובערב, וכן צוונו מטעם זה שנעשה מצוות רבות, כגון סוכה ועוד כיו"ב מצוות רבות זכר ליציאת מצרים, הכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים. וביאר שלפיכך אמרו רבותינו ז"ל (א"ח סי' כ'), הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שכולן חמורות וחביבות מאוד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלהיו, וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ועדה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה. ואשר על כן כל מצוה שאדם מקיים בהתבוננות גדולה ועמוקה, שהוא בא לקיים ציווי הבורא יתברך ויתעלה שבראו וברא עולמו בגין לאשתמדם אלהותו, ממילא על ידי ביטול התקיעה גופא בשבת, כדי שלא יבוא לידי חילול שבת, מתעורר האדם בתשובה בקול השופר ההולך וגדל לתוך חדריו בטן של האדם, ומשדד עמקים במיתרי ליבו, ונמצא שבו גופא שאינו תוקע בשבת, אין לך תקיעה גדולה וחביבה מזו, שזהו כוונת כל המצוות כולן שנכריז קבל עם ועדה כי ה' הוא אלוהינו.

יישוב ה' - סמכו על מה שתוקעים בכל "אלול"

שמוא עי"ל עפמ"ש הטור (ס' מקפ"ט), תניא בפרקי דרבי אליעזר, בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה "עלה אלי ההרה", ועלה לקבל לחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה, משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר עבודת גילולים, והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנא' (מלכים מ"ו), "עלה אלהים בתרועה, ה' בקול שופר", לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעים בר"ח אלול בכל שנה ושנה, וכל החודש, כדי להזהיר לישראל שיעשו תשובה, שנא' (עמוס ג'), "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", וכדי לערוב השטן, וכן נוהגים באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפילה. ובספר קב הישר (פסח מ"ח) כתב: מנהגן של ישראל להתחיל לתקוע מר"ח אלול, שהוא שלשים יום קודם ר"ה, והוא דמיון לבדל חוב שנותנים לו ב"ד זמן שלשים יום להמציא מעות כדי שישלם לבעלי חובות (צ"מ קס. מוס' ד"ה זמן). כן נותנים לאדם בב"ד של מעלה, זמן שלשים יום לעשות תשובה שיצא זכאי בדיון, בעשיית תשובה ובהרבות תפלה וצדקה ובמעשים טובים, להעביר ממנו רוע הגזירה. ואשר על כן י"ל שחז"ל סמכו על מה שתוקעים בכל חודש אלול, שלפי דעת הטור וכליתם ג"כ למצות התשובה כמו התקיעות בר"ה. ואף למנהגינו הספרדים שאין תוקעין אחרי התפילה בכל חודש אלול, מ"מ קהל עדתנו על תקיעות אחינו האשכנזים יסמוכו, שהתקיעות שלהם מועילות עבור הכל גם לאלו שאינם שומעים תקיעותם, שהגשמה שומעת ומרגשת בהן, ועוד שאף לפי מנהגינו, תוקעים בעת אמירת ויעבור בסליחות.

יישוב ו' - ישראל מוסרים נפשם על המצוות

עי"ל דאדרבה מכאן חזין גודל מסירות נפש של ישראל על המצוות, שא"פ שהשופר מעלה זכרוננו לטובה לפני הבורא יתברך, ומעורר את הבריות לתשובה, וכל השנה תלויה בר"ה, ור"ה תלוי בתשובה, והתשובה תלויה בשופר, מכל מקום ביטול במסירות נפש מצות תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת, כדי שלא יבואו לעבור על מצות שבת, ואיתא במסכת גיטין (נ"ו: במעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון, הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים, וקצפו כולן ונפלו לתוך הים, שעליהם הכתוב אומר "כי עליך הורגנו כל היום נחשבו כצאן טבחא". ר' יהושע בן לוי אמר: זו מילה שניתנה בשמיני. ר' שמעון בן לקיש אמר: אלו ת"ח שמראין הלכות שחיטה בעצמן, דאמר רבא: כל דבר יראה האדם על עצמו, חוץ משחיטה ודבר אחר, ופירש רש"י "שחיטה" שזא יתחבנו בגרונו, "ודבר אחר", צרעת ומראות נגעים שמסוכן לקפון עליו. רב נחמן בר יצחק אמר: אלו ת"ח שממיתין עצמן על דברי תורה, דאמר ר"ש בן לקיש: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, שנא' "זאת התורה אדם כי ימות באהל".

ומצאתי במשך חכמה (פסח אלוט), שכתב ליישב כאמור, דמצות שופר הוא לתקוע בשופר של איל, להזכיר זכות העקידה שופר של איל, כמ"ש בר"ה (נ"ו), והתקיעה מכניס זכות ישראל מה שנחלו מיצחק, למסור עצמם לחרפה ולמכה ולכזיה עבור שם הש"ת כי נקרא עליהם, וזהו זכות עקידה, שבני עוקדים כל תאוותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת ה' ותורתו. ולכן אדרבה, אחרי שידוע לנו גודל התועלת במצות שופר, אשר אם יבטל אף באונס הסכנה גדולה, ככל זאת אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצות שבת אשר מעיד על קדושת שמו יתברך, כי חידש עולמו מן האין הגמור, יהיה מה! יעבור עליו מה, ויתקדש שמו יתברך! יקטרג השטן חלילה ולא יכנס זכרוננו לאבינו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעידה על קדושת שמו יתברך, פן יעבידו ד' אמות ברה"ר ויתחלל שמו חלילה. ויתגדל ויתקדש שמוה רבא! ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך.

ומסיים המשך חכמה, דכיון שכן הרי זה עצמו במה שאין אנו תוקעים בר"ה שחל בשבת, זה גופא עקידה ורחינת מופלגת ומועיל לרצות אותנו לפני הבורא יתברך ויתעלה שמו, כמו שמרצה וזכרון שופר.

יישוב ז' - תקיעות אשתקד וביום ב' דיומא אריכתא

עי"ל עפמ"ש אבני נזר (א"ח סי' כ') חלק בין שאר מצוות עשה כגון לולב וכדומה שאם לא יקח לולב בחג הסוכות זה מ"מ לא בטלה ממנו מצות לולב בכללות, שאם אין לו לולב בחג הזה יהיה לו בחג סוכות אחר, אבל מצות פריה ורביה אם ימות בלא לקיים מצוה דהיינו בן ובת בטלה ממנו המצוה בכללה, וידוע שכל נפש מישראל צריכה לקיים כל המצוות, ובספרי המקובלים איתא שהאדם צריך להתגלגל אפי' בשביל מצוה אחת שלא קיימה מעולם, וכל נשמה צריכה להתגלגל לקיים כל המצוות, ועל כן אם ימות בלא מצוה אחת שחסרה לו, שזא לא קיימה נשמתו מצוה זו מעולם ויהיה מוכרח להתגלגל, על כן כתב לחדש שראוי לאדם שיתן כל חונו וכל אשר לו כדי שיקיים מצות פריה ורביה. עיין מה שכתבתי בזה בחיבורי טבעת יוסף חו"ק (פ"ב), ואשר על כן י"ל שאף שיש כאן ביטול מצות עשה של תקיעת שופר בר"ה מחשש שיבואו לטלטל ד' אמות בר"ה, מ"מ יש בכח התקיעות של ר"ה בשנה שעברה, לעלות זכרוננו אף בשנה זו. ועל אחת כמה שיש בכח התקיעות שיתקעו בר"ה זה יום השני לעלות זכרוננו לפניו, ועל את כמה וכמה לדידן דק"ל דיומא אריכתא הוא.

יישוב ח' - זכות שב"ק מגינה כמו השופר

בספר ערבי נחל (אלו דו"ח ג') כתב להקשות כן בשם רבותינו המקובלים, היות יום א' דר"ה דינא קשיא, ועם האמור שכל זכות ישראל על ידי השופר, א"כ כשהל יום א' דר"ה בשבת מאי עבדי ואיך יצילו ישראל? וכתב שתירצו שמה שמועיל השופר בחול ויעיל שב"ק בעצמו בהיות שבת הקודש עצמו בדינו, והוא אות בין הש"ת ובין ישראל, וקדושת שבת וקדושת ישראל קרובים ומשורש אחד באים, ועל ידי זה נזכה בדיון בעזרת יתברך שמו, כי שבת קודש הוא ראש משפטנו וכאלו אנהנו בעצמנו שופטים בדינו, ולכן בשבת שאין תוקעין הוא עצמו מגין כמו השופר. וכ"כ החת"ס בדרשותיו (מ"ג עמ' ש"ט) שקדושת השבת עצמה יש בה אותו הכח והסגולה של ערוב השטן.

המשך מעמוד 4

הטור כותב: נוהגים באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה. אין חיוב בדבר, אבל מי שרוצה להתקדש, להטיהר, לקבל דרגה בבוהה מתענה. ת"ח כל השנה לא מתענה, שלא יהיה לו ביטול תורה. אבל אלו זמנים מיוחדים ומסוגלים לתשובה ולכפרת עוונות שמתענים בהם. וסמך לדבר ממדרש תנחומא: "ולקחתם לכם ביום הראשון", וכי ראשון הוא? והלא ט"ו הוא! אלא ראשון לחשבון עוונות.

משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו. בא אליה המלך בחיל גדול לגבות. כשתקרב אליה בעשר פרסאות, יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו: אין לנו מה ליתן לך. אמרו למלך: "חוס נא עלינו, תמחל לנו, תסלח לנו". אמר להם: אני מוחל לכל המדינה שליש מהמיסים, אבל אני רוצה עוד שני שליש. כיוון שנתקרב יותר, יצאו בינוני העיר לקראתו בתופים ובמחולות, [לכן אנחנו מנגנים גם בסליחות...], ואמרו לו: "תמחל לנו, אין לנו לתת לך מס". הניח להם השליש השני. כשתקרב יותר, יצאו כל בני העיר לקראתו, ומחל להם הכול. כך המלך זה הקב"ה. בני המדינה אלו ישראל, שמסגלים עוונות כל השנה. ערב ר"ה הגדולים מתענים, ומוותר להם שליש עונותיהם, בעשרה ימים בינונים מתענים. אנחנו מתענים בצום גדליה, ומוותר להם עוד שליש. ביום הכיפורים הכל מתענים, ומוותר להם הכול. במוצאי יוה"כ עוסקים במצוות סוכה ולולב, ואין עושים עוונות, ולכן קורא יום טוב הראשון "ראשון לחשבון עוונות". הבית יוסף כותב: "אף על גב דבמדרש קאמר דבערב ר"ה גדולים מתענים, נהגו באשכנז להתענות כולם, משום דבדבר שהוא צער לו, כל הרוצה לעשות עצמו גדול עושה, כדאיתא בפרק קמא דתענית".

רבנו יוסף חיים זצ"ל בעל ה"חן א"ח, אומר שבעש"ט לא עושים תענית יום ולילה. למה? משום שבברכת המזון אפשר לתקן יותר ממה שמתקנים בתענית: על ידי מה שאדם מתקן כשהוא מברך ברכת המזון בכוונה לא יוכל לתקן בתענית. ברכת המזון דאורייתא: איזה ברכות יש לנו דאורייתא? ברכות התורה מחלוקת ראשונים אם היא דאורייתא או לא, ברכת המזון זו הברכה היחידה שהיא מוסכמת לכל הדעות שהיא דאורייתא. ברכה חשובה, חביבה. אומר ה"חן א"ח שמי שמברך ברכת המזון בכוונה גדולה, בדקדוק, הוא זוכה לתקן יותר ממה שעושה בתענית.

עכשיו ראינו שתענית ערב ראש השנה מתקן שליש, תענית יום הכיפורים מתקן שליש, תענית עשרת ימי תשובה שליש. אז אתם בחורים צעירים, לא יודע אם יש לכם כוח להתענות, אנחנו אין לנו כוח להתענות. אני לא אומר לכם להתענות, כולל לא ישאל את אביו מה לעשות. מה שבטוח, שעל ידי ברכת המזון בכוונה, בדקדוק, מתוך הספר, בהתלהבות, בכוונה גדולה, על ידי זה אפשר לתקן...

וכן ראיתי בגנות רבי חנוך קרלנשטיין בעל החק מלך (מסעי לשלחן ר"ה מסע"ג), ששמירת השבת מעוררת רחמים, כדברי הפייט בזמירות שבת: והיו רחמים מתגוללים על עם קדש המפארים אותך ביום שבת ע"י שבת קודשך, והיינו שיתגוללו רחמים על מידת הדין ע"י שמירת שבת קודשך, כמ"ש בפירוש הזמירות שם. וכבר אמרו בגמ' (שם י"ב) שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, שע"י שמירת שבת יכולין להתרפאות ויכולה היא שבת שתרחה. ובמדר"ר (שם פק"כ"ה) אמרו, שהקב"ה מקיים גזירותיו של מי ששומר שבת. ועוד אמרו (שם ק"ח) שע"י עונג שבת ניצול מחבלי משיח, כדברי הפייט: מחבלי משיח יצולו לרווחה ונס יגון ואנחה", ועל כן אם חל ר"ה בשבת הרי הוא יום גדול שבו יכול האדם לזכות למידת הרחמים שעל ידה יזכה בדין וימלא בקשותיו, ולכן חייב האדם לזהר בזה יתר על המידה ולהקפיד ביתר שאת לשמירת שבת והלכותיה, למען יצא וכאי בדין ביום הגדול שבו נחתך חיים לכל חי.

ומפורסמים בזה דברי הערוך לנו בספרו מנחת עני (פסח פא"ט), שהיה שר אחד שנחנך דינו לרעה אצל המלך, והלכה אשת השר שהיתה משרתת לפני המלך לדבר סנוורא על בעלה שיחון אותו וימחול לו על פשעיו, כי אילו לא יענישו תיפול למשכב ולא תוכל להמשיך לחלות פני המלך ונתרצה לה המלך, ובאותה שעה גם משנהו אחד משרי המלוכה שגם עליו עבר כום התרעלה ציווה לאשתו שהיתה תופרת בגדי המלך שתלך לפני המלך לרצותו ולהתחנן לפניו, ויהי בבואה לפני המלך קצף המלך קצף גדול וגור להוציא אותו השר מיד להורג בלא אומר ובלא דברים, ולא לחמול ולכסות עליו כלל ועיקר. ויתפלאו השרים מדוע ראה המלך לעשות ככה, והלא אדרבה אשת אותו השר היתה חביבה וחשובה לפני המלך יותר, ונצרך לה ביותר. ויען המלך ויאמר להם, אדרבה ואדרבה, דוקא בשביל כך יצא גור הדין לרעה, כי ראיתי את אשת אותו השר התופרת בגדי המלכות, כי בחולה היא בפניה ובכל גופה, ובחלו ומכות קשות מאד, וציוותי עליה שתאמר לי את האמת מאין ארעו לה כל אלו החבלות כי אחת תהא להמית, ואז יגלה לי כי בעלה הרשע הוא זה שחבל בה את כל החבלות הללו. כך השבת היא זו שבאה לסנן על ישראל לפני הבורא יתברך ביום הדין בר"ה, ולכן אם ישראל משמרים את השבת ומכבדים אותה כנאה ויאה לכבוד שבת המלכה, אדרבה מסוגלת היא להעלות זכרוננו לטובה ולברכה לפני מלכו של עולם ולהיחלם בדין לאלתר לחיים טובים ולשלום, וכמו שנאמר "כי אות היא בני ובני בני ישראל אות היא לעולם", ולכן בזכות שישמרים משמרים את השבת כראוי הקב"ה מוחל עוונותיהם, אבל אם ח"ו מזלזלים בכבוד השבת ומחללים את כבודה, איך תעשה סנוורא להצדיק משפטיו, ואדרבה נעשית קטיגור. וביאר שלכן השנים הקשות והטובות ביותר, ארעו בשנים אלו שחל ר"ה בשבת, וסיים בזה"ל: "לכן בשנה זו שר"ה חל בשבת נתאמן בתשובה בלי הפסק, כי המופלא ממנו כל דע ובמכוסה ממנו כל נשאל, ומי יודע אחרית השנה אם טוב ואם רע הוא".

ובספר קדושת לוי כתב שר"ה שחל בשבת יו"ט הוא לישראל, כי בשבת אין לכתוב, ורק לחיים ניתן להיכתב והיו פק"ו, והביאו בספר פרדס יוסף ר"ה (עמ' מק"מ). ונראה דהן הן הדברים, כי בדרך שאדם הולך בו מודדין לו, ואם ישראל שומרים את השבת, אז גם בשמים שומרים אותה, ואין כותבים בו כי אם דברי זכות על ישראל וכאמור.

ובעל ה"נו"ב בחי' הצ"ח (ר"ה ס:): תירץ דבשבת אין כל כך צורך לשופר, שעיקר פעולת השופר לסלק הב"ד של מעלה ממשפטינו, ובשבת בלא"ה אי אפשר לב"ד של מעלה לדון, וב"ד של מעלה אינם יושבים בשבת בדין, אבל ביו"ט אף דאיכא שבות בתרועה, מ"מ אפי' משום ספק לא רצו לעקור משום שבות, שיש צורך לעורר מדת הרחמים לסלק מדת הדין, והא דלא נקט בגמרא משום כלי שיר, חדא מתרי טעמי נקט. [ודבריו דלא כהערוך לנו ופשוט שאר הפוסקים שבשבת יש דין].

יישוב ט' - להורות שהכל תלוי בתשובה

עוד נראה ליישב בס"ד שחז"ל לא חששו כלל לפק"ו במה שלא יתקעו בשופר מחשש שמא יטלטלנו ד' אמות, דאדרבה כיון שהכל תלוי בתשובה, יתנו ישראל אל ליבם שעיקר זכרוננו לטובה בא על ידי מצות התשובה שבוה תלוי הכל, ולא יתנו אל ליבם לתלות מבטחם רק בשמיעת קול שופר ודיו, וילכו חלילה בשרירות ליבם, רמז לדבר "לא בשמים היא ולא מעבר לים היא", כי קרוב אליך הדבר בפך ובלבבך לעשותה", שלא תאמר שהכל תלוי רק בתקיעת שופר שהיא מהדהדת ומסוגלת להביא זכרוננו לטובה מעבר לים ועד לשמים לפני כסא הכבוד, ומקום מקום בפך ובלבבך לעשותה, על ידי מצות הדין והתשובה בלב. ויש להוסיף בזה מה שכתב רבינו הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ד ס"ז), ז"ל: לפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וזקן וירא שמים מנוצרי ואהוב להם שיהא מוכיח לרבים ומחזיר בתשובה, ע"כ. וכן נהגו בכל קהילות ישראל להעמיד בר"ה חכם שדורש בדברי כיבושין ומוסר, וזה עולה להם כתקיעת שופר להעלות זכרונם לטובה. ויתירה מזו מפורש בתשובת הרא"ש (נ"א ו' ס"ו) ונפסק באר היטב בשו"ע (י"א ס"ז) ש"ן קודם, ואם לאו, ש"ן קודם. הא לך רב וש"ן ואין בידם כדי שזכר שניהם, אם הוא רב מובהק וגדול בתורה ובקי בהוראה, הוא קודם, ואם לאו, ש"ן קודם. הא לך עד כמה גדול חובב העמדת מנהיג ורב, עד כדי כך שיש להעדיפו יותר מש"ן. וכתב היעב"ץ שכל זה נכון בימים ההם שיש"צ היה מוציא יד"ח את הרבים שאין יודעין להתפלל, אבל עתה שהכל יודעים להתפלל, ודאי שיש להעדיף בכל גוונא להעמיד רב מורה הוראה אפילו שאינו גדול כ"כ, אפילו שלא יוכלו להעמיד ש"ן, לפי שאין אפשר לקהל בלא רב שיהיה אותם, וכל קהל מישראל מוכרחים להיות להם מורה הוראה ורועה צאן קדושים, ויפתח בדורו הרי הוא כאביר שבאבירים (עי' ר"ה ס"ה), וכתב שם מרן ה"ח בבאיור הלכה, שאפילו אם התפילה תתבטל לגמרי יש להעדיף לשכור ולהעמיד רב ומורה הוראה, וכ"ש אם יכולים אנשי העיר להתפלל לעצמם, ומה ימלא פחד ורתת ראשי עיירות בישראל שאין להם רב ומורה צדק בעירם, ועוון גדול הוא, ומסיים שם: וסוף דבר שבלי הנהגת רב ומורה צדק ומנהיג בדרכי ה', בודאי שיבואו לידי חילול שבת ויום טוב ואכילת איסורים וחשש חמץ ואיסורי כריתות ח"ו.

יישוב י' - מחשש שיחלה ויסתכן למות שחלל שבת בר"ה יום הדין

נהג ידוע מה שאומרים העולם שבמה שחז"ל ביטלו מצות תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת, רואים עד כמה רב כוחו והשפעתו של כל יהודי בכל מצוה שמקיים או מבטלה ח"ו, שיש בכוחו להשפיע בזה על הבריאה כולה, וכמ"ש בקידושין (מ), והרמב"ם בהלכות תשובה, שלעולם יראה האדם כאילו העולם כולו חצוי חייב וחצוי זכאי, עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת העולם כולו לפי זכות, עשה עברה אחת הכריע את עצמו ואת העולם כולו לפי חובה. אולם בדרך הדרש נראה בס"ד עוד לומר שחז"ל ביטלו מצות תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת מחשש שיוליך השופר ד' אמות בשוגג בשבת, שהרי מדובר באדם שהוא ירא וחרד במצוות ומתוך להיטותו ישכח שהיום שבת, ואחרי שיטלטל את השופר ויזכר שהיום שבת ועבר על איסור חטאת בעצם יום הדין ר"ה, יש לחוש שע"י יחלה ויפול למשכב ויסתכן וימות מרוב צער, ופק"ו דוחה כל התורה כולה.

מבצע!

מזמון "ברם יוסף"

בהמ"ד למתיקת ועריבות התורה

מבצע אדיר לרגל שבות הספר

על ספרי המחבר והוצאת

הרה"ק יוסף זלי סימון ט"ו שליט"א

הביאו ברכה לביתכם:

14 כרכים ב: 450 ₪ בלבד!

במקום 800 ₪

לביטורים והזמנות: 054-84-60005/7

המבצע כולל את 14 הספרים הבאים:

סדרת "אשכול יוסף" (4 כרכים):

צה"ל | תרגום | עניני הרשב"י | המערה

סדרת "ברם יוסף" על הש"ס (5 כרכים):

ביטוי קידושין | שיעורי כנס יוסף קידושין | בבא בתרא | מגילה | סוטה

סדרת ספרי הרב המחבר בהלכה ובאגדה (5 כרכים):

"סבעת יוסף" חופה קידושין | "מעניני יוסף" בריית מילה | "שאלת יוסף" סכנה ופיקוק | "יגאל יוסף" הסוגלה לדיבור | "גלילי וזה" דרשות - אספקלריא למאורעות התקופה

הביאו ברכה לביתכם

לזכות ידידנו האזנים היקרים והנעזמים אהבי התורה

מלאים מצוות כרימון וריוחם הטוב נדרף כאפרסמון

במר' זלימן יוסף יוסף ובמר' אהרן יוסף

אורך ימים ושלווה וזימן וכבוד אושר ועושר

בריאות איתנא וזהורא מעליא וישועה שמונות וכט"ס

בכלל הברכות ידיד' המשתדל זה' שלומי יוסף יוסף

מוקדש ומנוצח לע"ה אהרן יוסף היקרים:

סאלם אליה | מסעודה וז' | נורית | נורית | נורית | נורית

יוספים | נורית | שרת | נורית | יוספים | מועלים | נורית | נורית | נורית

מיכאל | נורית | נורית | נורית | נורית | נורית | נורית | נורית

מותוך דברים מופלאים שנשא השבוע מגיד המישרים ומוזכר סדרת "אשכול יוסף" הרה"ג יוסף זוי סימן טוב שליט"א בעל ה"כרם יוסף" לפני בני עלייה בשיבת "כרם יוסף" באגן האילנות:

הכנה ליום הגדול והקדוש ראש השנה: יום הדין | מהות מצות תקיעת שופר | סיפור מרטיט: משפחה שלימה שיוזרה בתשובה בעקבות בעל התקוע שירד מגן עדן לתקוע לזוהנו | סגולות לזכות בדין | להאזנה לשיעורי המרתקים על הימים הנוראים ובעוד מאות נושאים בהלכה ובאגדה: 073-371-8053

וביום הכיפורים? אמר להם: ספרי חיים ומתים נפתחים, ואתם מבקשים שישאל יאמרו שירה! איך אפשר לומר שירה כשספרי חיים ומתים נפתחים? וקשה שהרי אנוני סמוכים ובטוחים שישעה לנו נס. איך הדברים עולים בקנה אחד? הבאתי על זה כמה תירוצים ב"אשכול יוסף" מועדים. אחד התירוצים: שאדבר, עיי' ראתה דיון זכים לזכות בדין. כמו שכותב השו"ע שמצד אחד אכלים ושמים, אבל צריך זחירות שלא יהיה קלות ראש, מכובדות, יום הקדוש, ראש השנה, יום הדין.

אני חוזר לעניין. התחלנו בדברי הטור שהביא מפרקי דר"א, שכל חודש אלול תוקעים בשופר כדי להתעורר בתשובה, לבוא לראש השנה ראויים בתשובה.

השבוע, יום אחד הייתי צריך להיות בשערי צדק, הייתי בבית הכנסת שם, התפללתי שם מנחה, וזתה לפני התפילה בא יחודי, אומר לי: איפה יש פה שופר? שופר! הוא רוצה שופר לקחת לאבא שלו במחלקה, אבא שלו היום לא שמע שופר. אלול! לא שופר של ראש השנה שזה עשה דאורייתא, אלא תקיעת שופר של חודש אלול – לא לפספס יום אחד של תקיעת שופר. אמרתי לו: ודאי, בוא, ודאי שיש פה שופר. מיד חיפשנו, מצאנו את השופר. הבאתי לו שופר, הוא הלך בדחילו ורחימו לאבא שלו במחלקה. אבא שלו מסכן שוב שם מסובל בביסורים במחלקה, חשם ישלח לו רפואה שלמה ולכל חולי עמו ישראל, אבל עכשיו לא כואב לו איפה התרופות ולא איפה הרפואים ולא מה עם תוצאות הבדיקות, אלא הראש שלו: היום לא שמעתי תקיעת שופר. הוא אמר לו: אני לא יכול להירדם, לא יכול לישון, בלא לשמוע תקיעת שופר. הוא לא רוצה לפספס יום אחד בחודש אלול שהוא לא שמע תקיעת שופר. למה? אומר הטור: מה הטעם של תקיעת שופר? שנבוא בראש השנה עם תשובה, להיות ראויים בדין. ועל זה אמרנו, שכותב הרמב"ם: רמז דבר יש: "עוררו ישנים מטרדמתכם".

עכשיו נשמע עוד דבר נפלא. כותב רבנו הריטב"א: שטעם תקיעת שופר להמליך את השם יתברך בעולם. לפי הריטב"א אפשר לומר: מרי"ח אלול אנוני מכריזים: עורר נא רבותי, בואו בראש השנה ממליכים את המלך! התקיעות הללו שמרי"ח אלול – הכנה להכרזה המלכות המלך, מלך של עולם. אז שמעתי באחד השיעורים מהגאון רבי דוד כהן שליט"א, ראש ישיבת "חברון", ששאלו אותו: האם יש כאן מחלוקת בין הרמב"ם לריטב"א? שלפי חלק מהראשונים טעם בשביל להתעורר בתשובה, ולפי הריטב"א התקיעה לא משום תשובה, אלא להמליך את הקב"ה וכמו שזכרנו בספר "מעשה רב", שהיה הגר"א שמח מאוד מאוד בתקיעת שופר, כי ביום הזה ממליכים את השם יי. בפשוט מי מסתכל על הדברים, חושב שיש כאן מחלוקת. אומר רבי דוד כהן דבר נפלא ביותר: הם לא חולקים כלל, אין פה מחלוקת. למה? איך ממליכים את הבורא יתברך? על ידי שעושים תשובה. זו המלכה שלמה: זה לא מחלוקת. ולכן הריטב"א בעצמו שכתב שהתקיעה על שם ממליכים את הקב"ה, מביא גם כן במקו"א ראייה שיעקר המצוה בשופר לשמוע כדי להתעורר בתשובה, כי בעצם הכל עניין אחד: להמליך את הבורא יתברך.

אשאל אתכם שאלה, בחורים קריים ונכבדים. תגידו לי, יש אדם שצריך ללכת להתפלל, יש לפניו שני מקומות. מקום אחד שם יש בעל תוקע לחפלא, למחדרין מן המחדרין. אבל בניין! ספק אם היה שם בניין. ובעיירה השנייה, שם בלי – בלי עין הרע, אלף איש יש בניין! בניין ברוב עם, אויזה לעבדיק שבתפילה! כולם בידח. אבל תקיעות – אל בטוח שהוא ישמע. לאפה ילך? כל ראש השנה, כל התפילות. תפילה בלי בניין בראש השנה? אוי ואבוי! אוי ואבוי! תפילה בלי בניין בראש השנה? ילך למקום שישמע את התקיעות. וכל כך למה? צריך להמליך את השם יי! אבל גם בתפילה, אבל גם בתפילה ממליכים את השם יי וברוב עם דדרת מלך! תקיעת שופר – דאורייתא. תפילה בניין – דרבנן. כעין זה אומר השולחן ערוך בסימן תפ"ה: מי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפילת מוסף, ולפניו שני עיירות: באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפילת מוסף, ובאחת בקיאים בתפילת מוסף ולא בתקיעות (אפילו לא יוכל להתפלל מוסף) – הולך למקום שבקיאים בתקיעות, אפילו של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק. למה? תקיעת שופר דאורייתא. תקיעת שופר זה לא המהות של היום! זה המהות של ראש השנה! להמליך את השם יתברך, ועל ידי התעוררות בתשובה: המשך בעמוד 3

בר חיובא, זה שתקע לו? יש זה אריכות מאוד גדולה. יש גמרא במסכת כתובות בדף ק"ק, הגמרא מספרת שרבי, אחרי שנפטר, כל ערב שבת היה מגיע לביתו. רבי עקיבא איגר מביא שם בגליון השי"ס, בשם ספר חסידים שהיה בא להוציא אותם ידי חובת קידוש. והשאלה איך רבי היה מוציא ידי חובת קידוש? והארכתי בזה בתשובה בחיבורי שו"ת עוד יוסף חי, יזכני השי"ת להוציא לאור עולם בקרוב. על כל פנים אמרתי, גם אם לא יצא ידי חובת שופר, מצוות עשה לשמוע תקיעת שופר, אבל מה שכותב הרמב"ם: רמז יש בדבר, "עוררו ישנים מטרדמתכם", זה הוא קיים. זה הוא קיים בהידור רב, שכל משפחתו חוזרת בתשובה בעקבות תקיעת שופר. וכך כותב להדיא רבינו בחיי בספרו כד הקמח, שטעם מצוות תקיעת שופר כדי להתעורר בתשובה. נפקא מינה, שאדם ששומע תקיעת שופר ולא מתעורר בתשובה, לא יוצא ידי"ח בהידור.

רבנו הריטב"א כותב שטעם תקיעת שופר כדי להמליך את השם יתברך בעולם. מה אנוני עושים בכל שנה בראש השנה? ממליכים את השם יתברך על כל העולם כולו! ממליכים! וכמו שהיה נהוג שממליכים מלכים, היו תוקעים בשופרות, בחצוצרות, ממליכים את השם יתברך! כתוב בספר מעשה רב שהגר"א היה שמח מאוד מאוד בראש השנה. מדוע היה כל כך שמח בראש השנה? יום הדין! והלא אפילו "מלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו", מה השמחה? ממליכים את השם יתברך! היום ממליכים את המלך, את מלכנו, את אדוננו! איזה שמחה זו! איזו שמחה! היה שמח, ולא היה שמחה שהיה שמח כמו בשעה שהיו תוקעים בשופר.

השנה, ראש השנה יוצא בליל שבת, יש נוהגים לומר פיוט "שלוש עליכם", יש לא אומרים. אנוני נוהגים לומר. קבלת שבת, ראיתי שיש נוהגים שלא לומר, יש נוהגים לומר, יש אומרים רק את שני בתים ראשונים ושניים אחרונים, אנוני נוהגים לומר הכל. שמעו נא דבר פלא ראיתי: בספר חסידים משה אפרים. בקבלת שבת נאמר: "גם בשמחה ברנה ובצהלה!" אומר המטה אפרים: איך נעשיו ביום הדין, בראש השנה, תגיד "בשמחה ובצהלה!" איך? לכן תגיד "ברנה ובצהלה". כך אומר המטה אפרים: יום הדין, ראש השנה, אתה יכול להגיד בשמחה ובצהלה! לא! לכן תגיד ברנה ובצהלה.

אמרתי, שזה נגד שולחן ערוך מפורש. מרן בסימן תקצ"ז, אומר: "אוכלים ושמים, ואין מתענים בראש השנה, ולא בשבת שובה". מפורש שבראש השנה יהיה בשמחה. למה? על מה יהיה בשמחה בראש השנה? באמת זה פחד, אימה, יום הדין. אז על מה אנוני צריכים להיות בשמחה? אלא לפי שהוא יום של המלכות הבורא יתברך בעולם! המשנה ברורה אומר: שיהיה בשמחה משום "שמחת בתך", וכך כתוב ברלב"ג. אבל מה עיקר השמחה של ראש השנה? שבוים זה ממליכים את הבורא יתברך.

השו"ע כותב: אמנם לא יאכל כל שובעם למען לא יקלו ראשם, ותהיה ראות השם על פניהם". אגב, במאמר מוסגר, תמיד חשבתי שהשולחן הזה: "לא יאכל כל שובעם למען לא יקלו ראשם", שזה חוזר רק על ראש השנה, שהרי הלכה זו נאמרה בסימן תקצ"ז בדני ריה"א. אבל ראיתי בספר קיצור שולחן ערוך "חזון עובדיה" שביאנו דין זה גם על שבת של עשרת ימי תשובה, וזה שוב: והדברים מבהילים! שאם כן כל שכן כל עשרת ימי תשובה. חידוש! שלא רק בראש השנה לא יאכל כל שובעם, אלא כל עשרת ימי תשובה, כך הם לומדים בשולחן ערוך אליבא דמרן רבינו עובדיה יוסף זקוקליה.

כתוב בירושלמי, והשולחן ערוך מביא זאת להלכה: שבער ראש השנה סתתרים, ומתגלח, ומכבס בגדיהם. משום שאנו בטוחים שהקב"ה יעשה לנו נס ויוציא אותנו זכאים בדין. הארכתי בזה בספר אשכול יוסף על המועדים, מי שירצה יענין שם. אם ככה, למה לא אומרים הלל! הרי הגמרא במסכת ראש השנה אומרת: שאלו מלאכי השרת את הקב"ה: מפני מה אין ישראל אומרים שירה בראש השנה

תניא בפרקי דרבי אליעזר: בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה "עלה אלי ההרה", שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה: משה עלה להר, משה עלה להר. והכריזו כן כדי שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה. והקב"ה נתעלה אותו היום באותו שופר, שנא: "עלה אלהים בתרוהו". לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעים ברי"ח אלול בכל שנה ושנה, וכל החודש: כל חודש אלול תוקעים, ואנוני שלא נוהגים לתקוע, בסליחות, מכל מקום התקיעות שתוקעים מועילים לכולם. וכל התקיעות הללו כל חודש אלול, למה? כדי להזכיר ישראל שיעשו תשובה, שנא: "אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו". רואים כאן בטור בשם הפרקי דרבי אליעזר טעם למצות תקיעת שופר.

כידוע תקיעת שופר – גזירת הכתוב. אין לנו בתורה טעם למה תוקעים בראש השנה, רחמנא אמר: תקעו. הרמב"ם כותב: רמז יש לדבר: "עוררו ישנים מטרדמתכם". רבנו בחיי כותב מפורש שהטעם של תקיעת שופר בראש השנה כדי להתעורר בתשובה. בטור שמביא בשם פרקי דרבי אליעזר שהתקיעה בשופר כל חודש אלול כדי להזכיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר: "אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו", מבואר שסובר גם כן שהוא משום מצות שופר. אולם מבואר עוד יותר בלשונו שאין זה רק סגולה כדי להתעורר בתשובה, אלא יתירה מזו, יש כאן הודעת "אהבה יכנס". כל שנה אתה אצלי בבית, ואתה לא אוכל, לא קרחת, השנה אתה יכול לאכול. באחד השיעורים הארכתי בסיפור הזה, עכשיו אומר לכם בקצרה ממש.

יש משיבה, בראש השנה אחד שכל שנה היה נוסע לצרפת לגייס תרומות ליישובה, ועל הדרך היה מבקר אצל אחד מקרוביו, שהיה רחוק מתורה ומצוות. אותו אחד היה גר על שפת הנהר שם בצרפת. שנה אחת הגיע, דפק בדלת, ומה הוא רואה! פותח לו איזה יהודי עם פאות, זקן, ציצית. אמר לו: "איפה היהודי שהיה גר כאן היה גר כאן איזה יהודי רחוק מתורה ומצוות, לאיפה הוא עבר?" אומר לו בעה"ב: "סתכל עליי. הכיר בו הרב ישעיה חזר בתשובה. אמר לו: "מה? מה? מה קרה?" אומר לו: "הוא יכנס. כל שנה אתה אצלי בבית, ואתה לא אוכל, לא קרחת, השנה אתה יכול לאכול. באחד השיעורים הארכתי בסיפור הזה, עכשיו אומר לכם בקצרה ממש.

אנוני יהודי סיפר לרה"י: "יתדעך, היה ראש השנה, אני ישיבתי פה במרפסת ביתי וראיתי אדפי יהודים באים לעשות תשלך. נוכרתי כשהייתי ילד קטן, אבא שלי היה לוקח אותי לתשלך". והוא שב שם במרפסת עם המכנסיים הקצרות שלו ועם הגופייה, בראש השנה, ביום הדין! מיד התלבש, ירד, עמד בין האנשים. פתאום איוה בן אדם אחד דפק לו על הב, אמר לו: "המרת תשלך? קח סידור, קח תגיד תשלך". הביא לו סידור. אח"כ אמר לו: "שמעת היום תקיעת שופר?" אמר לו: "לא, לא שמעתי". מיד הוציא שופר קטן מהכיס, בגודל טפח, ותקע לו את כל התקיעות, מהא תקיעות. אמר לו: "יתדעך, אם ישאלו אותך מי תקע לך? פלוגי אלמוני תקע לך".

הגיע לבית, אמר לאשתו: "יתדעך, היום זכיתי לשמוע תקיעת שופר". מי תקע לך? "פלוגי אלמוני". איך הוא נראה? רק תיאר לה את מראהו, במקום היה התעלפה. התעלפה! מה קרה? מה סיפר לה? בסך הכול יהודי תקע לו בשופר. גם לא שמעה את התקיעות שהיא התעלף. מיד הביא מים, העיר אותה, אמר לה: "מה קרה? מדוע נבהלת והתעלפת?" "רגע", היא אומרת לו. "תגיד לי איך הוא היה נראה? איך הוא אמר שוקראים לו? ואיזה כובע היה לו?" עוד פעם התעלפה. ואמר לו: "יתדעך לך, אבא שלי ירד מגן עדן לתקוע לך בשופר!" הם היו ניצולי שואה, ואבא שלי נעקד על קדושת השם בשואה, וכך קראו לו: בדיק איך הוא אמר לה היה השם של אביו, והוא היה בעל תוקע, וכך הוא היה נראה בדיק, והיה לו שופר כזה של טפח איך שהוא תיאר, ונראה בדיק כך... אמרה לו: "בוא תמליך, אני אראה לך תמונה של אבא שלי שאף פעם לא הראיתי לך. ואז הוא התעלף! התעלף במקום! הוא הבין שירד בן אדם צדיק מגן עדן לתקוע לו בשופר.

נ, מה אתם אומרים, הוא יצא ידי חובה או לא? מי תקע לו? וכי הוא בר